

Nacionalni Demokratski Institut

PRIČE O USPEHU

LIDERA SUTRAŠNJICE

Radimo za demokratiju i omogućavamo da ona funkcioniše

Priština, Kosovo

Nacionalni Demokratski Institut

PRIČE O USPEHU

LIDERA SUTRAŠNJICE

Priština, Kosovo
Decembar, 2016

PREDGOVOR

Nacionalni demokratski institut (NDI) na Kosovu od 1999. godine pomaže građanima i političkim liderima na svim nivoima da izgrade jaku građansku kulturu uspostavljanjem održivih, stabilnih i sveobuhvatnih demokratskih institucija. *Demokratija zavisi od takvih institucija—glas a informisanog građanstva—koje građane povezuju sa njihovom vladom i jedne sa drugima pružajući im mogućnost da učestvuju u javnoj politici.*

Građani uživaju pogodnosti i prava koje garantuje demokratija, ali često ne razumeju u potpunosti da su oni kao građani odgovorni da štite i ostvaruju ta prava. U te odgovornosti spada samoorganizovanje, angažovanje, učešće i zagovaranje u političkim procesima kako bi se osigurala veća zastupljenost, inkluzija i socijalna pravda, a građani moraju da ih shvate kao obavezu preko koje se ostvaruju trajne pogodnosti demokratskog sistema. S druge strane, političke stranke treba da su organizovane i spremne da budu sredstvo za usmeravanje politike ka vladinim institucijama, ali i da budu aktivnije u obezbeđivanju većeg učešća i angažovanja građana u političkom procesu kako bi se osiguralo da politike odražavaju njihove probleme i interese.

NDI u ovoj brošuri sa ponosom predstavlja dostignuća izuzetne grupe građana Kosova koji su odlučili da prihvate izazov i izvrše svoje obaveze kao građani i dovedu do promene. U pitanju su žene i mladi aktivisti koji su se u poslednje tri godine posvetili zalaganju za konkretna pitanja i uticanju na političke procese, s namerom da nađu rešenja za probleme u svojim zajednicama. NDI od 2013. godine organizuje obuku za ove žene i mlade aktiviste na temu razvoja veština za efikasno političko angažovanje i zagovaranje, putem Akademije ženskog liderstva (WLA) i Škole novih medija (NMS), uz finansijsku podršku Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Osim obuke, programi pružaju mogućnost ovim budućim liderima zajednica da se umreže i povežu jedni sa drugima, na stranačkoj, geografskoj i etničkoj osnovi, učeći o zajedničkim problemima i razvijajući zajedničke strategije za njihovo rešavanje.

Na WLA su žene iz svih sfera života i političkih stranaka svoje vreme koristile da nauče kako se izrađuje politika, šta je javni govor, zastupanje, upravljanje vremenom i veštine komunikacije, ali su pre svega naučile kako da rade zajedno. Na NMS su mladi aktivisti iz političkih stranaka i građanskog društva naučili kako da koriste društvene medije i nove komunikacione tehnologije za pripremu političkih i zagovaračkih kampanja, sa naglaskom na sastavljanje poruka, istraživanje i efikasnu komunikaciju sa ciljnom grupom. Pored strukturirane obuke, osoblje NDI i međunarodni stručnjaci su obema grupama stalno bili na raspolaganju kao mentori i savetnici i pomagali su svim učesnicima da u praksi primene ono što su naučili.

Inicijative koje slede u ovoj publikaciji rezultat su velike posvećenosti ovih lidera u razvoju, njihovog napornog rada i spremnosti da se bore za svoje zajednice i učestvuju u određivanju budućnosti Kosova. Pitanja kojima se bave ove inicijative bila su motivisana potrebama i interesima zajednice, a predstavljeni rezultati su njihove prve pobjede u onome za šta se nadamo da je samo početak aktivnosti budućih lidera. Ovo je omogućeno zahvaljujući podršci USAID-a i neumornim naporima osoblja NDI da budu svedoci ovih inicijativa i uspeha novih lidera.

Ove žene i mladi su inspiracija za sve. Oni nampokazuju jedno novo Kosovo, u kome možemo da radimo zajedno za dobrobit svih bez obzira na to ko smo i čime se bavimo. Oni dokazuju da ljudi bilo kog doba, pola ili etničke pripadnosti mogu da promene stvari i ta promena, čak i ako je mala, moguća je kada postoji jaka želja zajednice i politička volja donosioca odluka da je ostvare. Nadamo se da ćete uživati čitajući o ovim inicijativama onoliko koliko je uživao i NDI pomažući ovim neverovatnim ljudima i da će njihovi primeri služiti kao inspiracija drugima da naprave prvi korak ka menjanju stvari na Kosovu.

Alexander Chavarria
Direktor NDI na Kosovu

Decembar 2016

UVOD

Skoro deceniju od proglašenja nezavisnosti Kosovo je ostvarilo značajan napredak u konsolidovanju demokratskih institucija i političkih procesa zasnovanih na demokratskim vrednostima i principima.

Političke stranke su počele da izrađuju programe kojimnogo više uzimaju u obzir prioritete građana; izborni procesi postaju transparentniji i manje podložni nepravilnostima; Skupština jača svoje kapacitete za usvajanje kvalitetnih zakona i više nadgleda izvršnu vlast; a organizacije građanskog društva postaju sve efikasnije u izražavanju potreba građana i razvoju pravih zagovaračkih inicijativa.

Nacionalni demokratski institut za međunarodne poslove je neprofitna, nepristrasna, nevladina organizacija koja se bavilačanjem i unapređenjem demokratije u svetu i koja je na Kosovu prisutna od 1999. godine. Uz podršku USAID-a, NDI je radio sa građanima Kosova na svakom njihovom koraku u izgradnji demokratije iz temelja, fokusirajući se prvenstveno na razvoj političkih stranaka i unutrašnju demokratizaciju; praćenje izbora i učešće građana; izgradnju i jačanje efikasnih, transparentnih i odgovornih institucija; i unapređenje kapaciteta organizacija građanskog društva za praćenje i zagovaranje. NDI takođe radi na pronalaženju načina za višeetnički dijalog kako bi se pomoglo u naporima usmerenim ka transformaciji sukoba i trajnom etničkom pomirenju.

NDI sada sprovodi Program podrške političkim procesima i parlamentu na Kosovu, koji finansira Američka agencija za međunarodni razvoj.

Opšti cilj programa je jačanje veza između građana, stranaka i institucija, kako bi se vlada usmerila i podstakla da više uzima u obzir javni interes. Jedan od načina na koji Institut radi na tome jeste podsticanje žena, mladih i manjina da u značajnoj meri učestvuju u politici kao aktivisti zajednice, članovi političkih stranaka i izabrani predstavnici.

NDI veruje da će kosovska demokratija ojačati kada se građanski i politički aktivisti, posebno žene, mlađi i manjine, osposobe da prepoznaju, sprovode i osiguraju javno zagovaranje zasnovano na nekom pitanju; da transformišu zagovaračke inicijative u efikasne politike; i da povećaju pritisak na zakonodavna tela i pozivaju na odgovornost izvršnu vlast na lokalnom i centralnom nivou.

U okviru svoje podrške političkim strankama, NDI je radio sa njihovim rukovodstvom na podsticanju unutrašnje demokratije, sa posebnim osvrtom na davanje više prostora ženama i mladima da preuzmu liderске uloge i učaju u razvoju svojih kapaciteta. Akademija ženskog liderstva i Škola novih medija su dva primera koja ilustruju metodološki pristup koji okuplja žene i mlađe u više stranačkom okruženju kako bi stekli nove veštine i tehnike koje će poboljšati njihove sposobnosti i pretvoriti ih u dragocene resurse za njihove političke stranke. Radeći na osnaživanju novog rukovodstva i uspostavljajući veze sa političkim predstavnicima, NDI može da podstakne nacionalno i lokalno rukovodstvo da uzme u obzir i uključi obične građane i osigura njihovo potpuno angažovanje u političkim procesima.

Uroševac, mali, idilični grad na jugu Kosova, predstavlja simbol verske tolerancije sa svojom Velikom džamijom Mule Veseljija i crkvom Svetog Uroša koje stoje jedna pored druge. Grad može da se pohvali i retkom prirodnom pojavom zvanom bifurkacija, zbog reke Nerodimlje koja prolazi kroz grad i račva se u dva odvojena toka.

Kako prolaze godine ova reka se sve više uništava, i postoji opasnosti da se isuši zbog preterane upotrebe i nemara. Herolind Zariqi je 2015. godine odlučio da uradi nešto po tom pitanju.

"Odlučio sam da se pozabavim ovim pitanjem zato što sam iz Uroševca, a s obzirom da je ovo [bifurkacija] ne samo prirodni fenomen nego i nacionalni interes želeo sam da se ozbiljno bavim tim pitanjem", kaže Zariqi.

Zariqi, učesnik Škole novih medija organizacije NDI, osnovao je inicijativu "Bifurkacija" i krenuo na put spašavanja i zaštite reke Nerodimlje.

"Bio sam jedini član ove inicijative, ali zahvaljujući podršci NDI nisam imao mnogo problema", rekao je Zariqi.

Zarići je tokom septembra 2015. stupio u kontakt sa skupštinom opštine Uroševac kako bi predstavio svoj predlog. "Počeo sam tako što sam kontaktirao odbornike iz Alijanse za budućnost Kosova (AAK) u Uroševcu, koji su pristali da ovaj problem predstave skupštini opštine. Nakon toga je predsednik opštine Uroševac pozdravio ideju i, u saradnji sa

BIFURKACIJA

Ministarstvom životne sredine, počeo je proces revitalizacije fenomena bifurkacija."

"Nisam mogao da koristim društvene medije koliko sam želeo, jer je inicijativa bila poznata samo lokalno, a mnogi ljudi iz drugih opština nisu znali šta znači ova [bifurkacija] pojava", rekao je Zariqi.

Nakon dugog procesa zagovaranja i sastanka sa opštinskim zvaničnicima, Skupština opštine Uroševac donela je odluku br. 01/96 i proglašila površinu od 15 hektara zonom koja je privremeno zaštićena kao spomenik prirode.

"Osećao sam se sjajno kada je odluka usvojena, ali ne mogu to da nazovem pravim uspehom, jer se svako malo jave se novi problemi zbog ljudi koji zloupotrebljavaju reku ili je uništavaju i prolaze nekažnjeno", rekao je Zariqi.

Kada je odluka usvojena, Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja počelo je postupak za pripremu i usvajanje neophodnog pravnog okvira kako bi se ova zona proglašila posebnim zaštićenim područjem.

Kompletan proces restauracije i konzervacije od strane Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja završen je 5. juna 2016. godine, na Svetski dana zaštite životne sredine, a inaugurisan je od strane premijera Kosova, ministra životne sredine i predsednika opštine Uroševac.

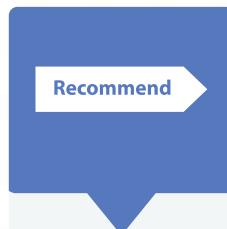
Zariqi poziva mlade na Kosovu da budu što aktivniji jer, kako kaže, promena se može ostvariti lakše nego što ljudi misle.

"Želim da mladi budu što aktivniji preko različitih inicijativa, jer zahvaljujući organizacijama kao što je NDI šansa da se reše probleme i ostvare ciljevi u našim zajednicama nikada nije bila veća", rekao je on.

Ovu inicijativu je sproveo učesnik Nove medijske škole
Herolind Zariqi.

Oživljavanje,
čuvanje i zaštita
reke Nerodimke, kao
jedine reke u Evropi
koja se račva na dva
odvojena toka i uliva u
dva različita mora.

Pitanje bifurkacije
nalazi se na
programu opštine;
reka je pod zaštitom
Ministarstva

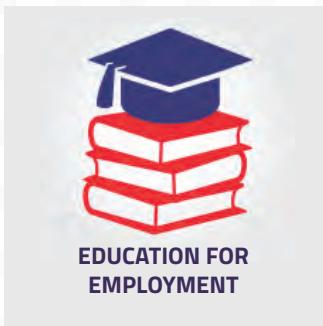
Prikupljanje
podrške online

Opština Uroševac ovu
zonu treba da proglaši
zaštićenim prirodnim
spomenikom;
Ministarstvo životne
sredine treba da čuva,
oživi i zaštići ovu reku.

Reka je zaštićena
zona a Ministarstvo
životne sredine ga je
uzelo pod zaštitu

/edukimperpunesim

Održivi razvoj ne postiže se samo pomoću političkih propisa. On zahteva kvalitetno obrazovanje i dovoljne mogućnosti zapošljavanja. Kao najmlađa evropska država Kosovo ima i najmlađe stanovništvo u Evropi, gde 53% njegovih stanovnika ima manje od 25 godina .Takođe ima i jednu od najviših stopa nezaposlenosti u regionu od 35%, a stopa nezaposlenosti među mладима je i do 60% .

U 2015. godini, mladi koji su pohađali Školu novih medija organizacije NDI prepostavili su da za tako visoke stope nezaposlenosti i otvoreno nezadovoljstvo poslodavaca kvalifikacijama onih koji konkurišu za radna mesta mora da postoji nesklad između ponude kosovskog obrazovnog sistema i onoga što poslodavci traže o potencijalnih radnika.

"To je u početku bila prepostavka zasnovana na malo informacija i percepcijama nekih od naših kontakata", kaže Dren Dushi, jedan od mladih. "Prepostavka je bila da tržište rada u našoj zemlji nije u skladu sa našim sistemom obrazovanja. Onda smo počeli naše istraživanje kako bismo to ispitali".

Grupa je napravila inicijativu "Obrazovanje za zapošljavanje" radi ispitivanja načina da se premosti jaz između potreba tržišta rada i sistema obrazovanja na Kosovu.

"Prvi korak bio je ispitati strukturu našeg obrazovnog sistema i istorijat reformi obrazovanja", kaže Dushi. "Da bismo ovo uradili razgovarali smo sa profesorima, pošto su oni ti koji su zaduženi za razvijanje zdravog obrazovnog sistema. Zatim smo anketirali domaća preduzeća da utvrđimo kakva zanimanja, sposobnosti i specijalizaciju preduzeća očekuju od potencijalnih radnika".

Tokom preliminarnih faza istraživanja grupa je utvrdila niz predmeta kojih nema u nacionalnom nastavnom planu, kao što su intelektualne sposobnosti javnog govorništva, poznavanje informacione i komunikacione tehnologije, kao i komunikacione i sposobnosti debatovanja. Grupa je takođe utvrdila da su glavni problemi bili loše stanje objekata kao što su laboratorije i sportske sale i politički uticaj na univerzitetima. Univerzitetski profesori su primetili da je ukupni kvalitet studenata u opadanju i izrazili su bojan u pogledu pripremljenosti njihovih studenata za visoko obrazovanje. Istraživanje ove grupe takođe je istaklo pitanja nedovoljnog broja biblioteka, to što profesori i studenti nedolaze redovno na predavanja, i slabu motivisanost studenata za njihovu oblast studiranja jer nije u skladu sa potencijalnim mogućnostima zapošljavanja.

"Jedan od problema je veliki broj studenata na smerovima iz jedne određene oblasti, a veoma mali broj na drugim smerovima za kojima je velika potražnja, kao što su informaciona tehnologija (IT) i poljoprivreda", kaže Dushi. "Mislimo da ova zanimanja treba promovisati shodno potrebama tržišta". Ova inicijativa je dodatno istakla da su profesori radno preopterećeni i nedovoljno plaćeni, pri čemu mnogi od njih imaju drugi posao na privatnim univerzitetima.

Inicijativa je nastavljena tako što je sprovedeno istraživanje sa preko 100 domaćih preduzeća, ispitivanjem trendova zapošljavanja na Kosovu. U ogromnoj većini preduzeća naveli su da su najvažnije sposobnosti koje bi potencijalni radnik trebalo da poseduje obračunske sposobnosti, pravilan pravopis i gramatika, i sposobnost da radi u grupi. Istraživanjem je takođe istaknuto da potencijalni kandidati koji poseduju radno iskustvo, govore strani jezik i vladaju informacionim tehnologijama imaju prednost. U preko 30% anketiranih preduzeća izrazili su nezadovoljstvo potencijalnim radnicima koji stižu obrazovanje u kosovskom obrazovnom sistemu, a 60% bilo je samo donekle zadovoljno kandidatima za posao.

"Svi statistički podaci koje smo izveli su važni, jer su međusobno povezani", kaže Valmir Gashi, još jedan član ove inicijative. "Međutim, ključna otkrića su ona koja se odnose na visoke zahteve koji na tržištu rada postoje za nove generacije radnika... Postoji nezadovoljstvo onim što obrazovni sistem trenutno proizvodi".

Inicijativa je zaključila da je obrazovni sistem potrebno radikalno menjati kako bi bio usklađen sa potrebama tržišta rada, a članovi čvrsto veruju da je potrebno, da bi došlo do ovakvog remonta, da obrazovanje za vlast postane prioritet i da dobije veću finansijsku podršku. Članovi inicijative želeli su da svoje nalaze jasno predoče Ministarstvu obrazovanja, pa su

OBRAZOVANJE ZA ZAPOŠLJAVANJE

organizovali sastanak sa ministrom obrazovanja, Arsimom Bajramijem, na kojem su prezentovali svoje istraživanje o stanju kosovskog obrazovnog sistema. Inicijativa je ponudila spisak preporuka i konkretnih radnji koje treba preduzeti radi unapređivanja škola, uključujući obogaćivanje nastavnog plana sposobnostima koje su potrebne na tržištu rada, kao što su poznavanje IT, sposobnosti debatovanja, poznavanje stranih jezika i komunikacione sposobnosti.

Ministar prosvete pozvao je inicijativu na Nacionalnu konvenciju o obrazovanju, kojoj će prisustvovati razna preduzeća i zvaničnici univerziteta. Očekuje se da na njoj inicijativa prezentuje svoje nalaze i preporuke.

Članovi inicijative naveli su da povezivanje obrazovnog sistema i tržišta rada nije lak zadatak, ali smatraju da su na pravom putu. "Mi smo tek počeli sa radom", kaže Gashi. "Povezivanje obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada je izuzetno složena stvar, ali mi ćemo i dalje raditi na tome da utvrđimo određene preporuke koje su, pre svega, održive i sprovođive tako da se mogu realizovati što pre, a ne što kasnije".

Članovi inicijative:

Dren Dushi, Valmir Gashi, Garip Sahiti
Fidane Hasani, Tringa Kasemi

Što veće usklađivanje ponuda univerziteta i potreba tržišta rada kako bi se podržalo zapošljavanje mladih

Ministarstvo obrazovanja i Ministarstvo rada da preispitaju nastavne planove i programe i akreditive univerziteta

Prikupljanje institucionalne i online podrške

Organizovanje okruglog stola sa interesnim stranama

Institucije upravljanja počinju sa preispitivanjem univerzitskih programi i obrazovnih kurikuluma

[f /facedogkosova](https://www.facebook.com/facedogkosova)

Kosovo ima ozbiljan problem sa psima latalicama. Za sada ne postoje podaci o razmerama ovog pitanja, ali je njegov uticaj vidljiv. Osim toga, nedostaju regionalna prihvatilišta za pse, a javnost nije informisana o tome kako se udomljavaju psi iz prihvatilišta. Psi latalice na Kosovu često se napuštaju, fizički zlostavljaju ili maltretiraju na neki drugi način, a ponekad se i ubijaju.

Iako kosovski zakoni zabranjuju ubijanje životinja latalica, u 2013. godini skoro sve opštine su odobrile eutanaziju i često objavljivale oglase za firme koje će izvršiti ovu uslugu.

Ogorčeni zbog načina na koji se opštinski zvaničnici odnose prema pitanju životinja latalica, Fitim Sylejmani i šest prijatelja osnovali su „Facedog Kosova”, volontersku inicijativu koju podržava NDI Škola novih medija, a koja se zalaže za preuzimanje hitnih mera za zaustavljanje prakse ubijanja pasa latalica na Kosovu.

Preko Fejsbuka i Tвитера pokrenuta je kampanja kako bi se podigla svest o udomljavanju pasa latalica i promovisalo otvaranje regionalnih prihvatilišta za pse.

„Inicijativu je osnovala grupa ljubitelja životinja. Cilj je bio da se prestane sa praksom ubijanja pasa latalica, zalaganje u različitim opštinama za profesionalno postupanje prema psima latalicama i sprovođenje različitih informativnih kampanja”, kaže Fitim.

Kada je formirana inicijativa na Kosovu nije postojalo ni jedno funkcionalno prihvatilište za životinje. Inicijativa je žestoko lobirala za otvaranje prihvatilišta u opštinama na

Kosovu, jer su mislili da će se tako sigurno povećati bezbednost građana i doprineni humanijem postupanju prema životnjama.

Godinu dana kasnije u nekim opština su otvorena ovakva prihvatališta. Međutim, u novembru 2014. godine procurele su slike koje su otkrile da je ono što je u opštini Peć počelo kao prihvatalište postalo klanica.

„Osećali smo se zaista loše kada smo videli te slike. Prvo smo reagovali u medijima i tražili sastanak sa predsednikom opštine,” kaže Fitim. „[Sastanak] je održan nekoliko dana kasnije i situacija se popravila.”

U međuvremenu, u Mitrovici se nastavilo sa poslom ugovaranja firmiza ubijanje uličnih pasa. Obrasci ubijanja i zlostavljanja pasa latalica uočeni su u većini opština, ali su oni bili samo deo većeg problema: opšta neinformisanost građana o zlostavljanju pasa latalica i neadekvatna institucionalna kultura u pogledu bavljenja napuštenim životnjama.

Inicijativa je u nizu javnih izjava oštro osudila zlostavljanje napuštenih životinja. Nastavili su da se sastaju sa opštinskim liderima i daju ključne preporuke za bolje postupanje prema napuštenim životnjama sa institucionalnog stanovišta. Osim toga, organizovali su aktivnosti podizanja svesti, uključujući i obeležavanje Međunarodnog dana napuštenih životinja u saradnji sa drugim organizacijama za zaštitu prava životinja na Kosovu. „Neke od najvažnijih aktivnosti koje smo uradili na ovaj dan bile su hranjenje pasa latalica na ulicama Kosova od strane aktivista i građana, deljenje letaka, i saopštenja za štampu i forumi gde smo se protivili eutanaziju uličnih pasa”, kaže Leonidë. „Naše aktivnosti su propratili i lokalni mediji.”

Ova inicijativa je pozvala ljude sa celog Kosova da im se pridruže u njihovim naporima. Više od 100 slika koje prikazuju hranjenje napuštenih životinja našlo sena društvenim medijima. „To je bila veoma uspešna akcija. Postali smo deo poduhvata koji se na ovaj dan organizuje širom sveta”, kaže Fitim.

Tri godine kasnije, sveukupno postupanje prema psima latalicama je poboljšano, a opštine su počele da izdvajaju sredstva za bolje postupanje prema njima. Inicijativa i dalje direktno prati rad opština i reaguje kad god one preduzmu nezakonite radnje protiv pasa latalica.

Arbër Salihu, član inicijative, kaže da iako ima još mnogo toga da se uradi, on je zadovoljan onim što je grupa postigla na svom putu ka boljem postupanju prema psima latalicama. „U najmanju ruku, uspeli smo da postupanje prema psimalatalicama bude tema javne rasprave. Drago nam je što svaki dan nastaju nove inicijative za zaštitu životinja, posebno pasa latalica, jer kada smo mi počeli bilo ih je samo nekoliko,” kaže Arbër. „Pre nekoliko godina ubijanje pasa latalicabilo je zabranjeno samo u jednoj opštini; danas opštine razmatraju najbolje načine za izgradnju novih prihvatališta.”

Članovi inicijative:

Fitim Sylejmani, Arbër Salihu, Isuf Zejna, Leonidë Molliqaj, Rumir Zhuniqi, Shkumbin Hyseni, Arjetë Fetahu

Zaustavljanje
ubijanja pasa
latalica i promocija
njihovog
udomljavanja

Upućivanje
upozorenja o
povredi zakona u 14
opština i medijima

Na hiljade
podržavalaca
u društvenim
medijima i više od
130 volontera

Obeležavanje
Međunarodnog
dana životinja bez
doma; 4 aktivnosti
na prikupljanju
finansijskih
priloga; zaustavljanje
prakse ubijanja pasa
latalica

Opštine su usvojile
ovu politiku i
izgrađena su
prihvatališta

/RightRepresentation

Grupa mladih koja je pohađala Školu novih medija organizacije NDI odlučila je u 2013. godini da sprovede istraživanje kako bi utvrdila u kojoj meri sužene na Kosovu nedovoljno zastupljene u politici, posebno na lokalnom nivou.

"S obzirom na navodno nepoštovanje Zakona o rodnoj ravnopravnosti i drugih zakona koji se bave položajem žena u društvu, odlučili smo da pristupimo pitanju 'Žene u donošenju odluka na lokalnom nivou', sa ciljem da se poboljša sadašnja situacija," kaže Saranda Bllaca, članica inicijative.

Ubrzo nakon toga grupa mladih je osnovala inicijativu 'Polovina stanovništva prava zastupljenost' i počela kampanju podizanja svesti o ravnopravnoj rodnoj zastupljenosti u lokalnim institucijama.

Pored toga što su kreirali stranicu na Fejsbuku i profil na Twiteru kako bi informisali javnost, članovi grupe sproveli su istraživanje o rodnoj zastupljenosti u svim vodećim strukturama na opštinskom nivou, uključujući i predsednike opština, zamenike predsednika opština, predsedavajuće skupština opština, direktore odeljenja i članove stalnih odbora u skupštinama opština.

"Sproveli smo istraživanje u svim opštinama na Kosovu na osnovu njihovih veb stranica. Skoro polovina nije ažurirala ove podatke na veb stranicama, tako da smo neke opštine posetili lično, a za druge smo tražili informacije od odgovarajućih službi", kaže Bllaca.

Herolind Rama, još jedan član ove inicijative, kaže da je istraživanje sprovedeno u periodu od nekoliko meseci, a grupa nije bila zadovoljna rezultatima.

"Procenat zastupljenosti žena na lokalnom nivou nije bio dovoljno visok", kaže on. "Kada smo to videli posetili smo nekoliko poslanika, uključujući Lutfija Hazirija, Almu Lamu,

Jetona Svircu i Teutu Sahatqiju, koji su nam obećali da će se ova klima nejednakne rodne zastupljenosti rešiti na narednim izbornim listama."

Međutim, kako kažu članovi grupe, istraživanje je pokazalo da je situacija bila ozbiljna; jedan od njihovih glavnih zaključaka je da su neke opštine nekoliko puta prekršile Zakon o rodnoj ravnopravnosti jer je u skupštinskim odborima bilo manje od 40% žena.

"Ovo kršenje znači da u procesima odlučivanja opštine ne daju dovoljno prostora i pozicija ženama", kaže Bllaca. "A situacija je ista u svim opštinama."

Osnovni rezultati bili su da u skupštinama opština Glogovac, Kosovo Polje, Gračanica, Severna Mitrovica, Peć i Srbica, ženski članovi čine manje od 30 odsto skupštine opštine, što je u suprotnosti sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti. Dodatni rezultati su:

- među 38 predsednika opština, samo jedna je žena;
- među 39 zamenika predsednika opština, nije bilo nijedne žene;
- među 38 predsedavajućih skupština opština samo dve su bile žene;
- nije bilo nijedne žene direktorice odeljenja u 11 opština; i
- u još pet opština, među članovima stalnih odbora nema nijedne žene.

"Bilo je izuzetno važno da se ovi statistički podaci objave, da bi se građani informisali i da bi moglo da se počne sa stavljanjem ovog pitanja na diskusiju i tako poboljša situacija", kaže Bllaca. "Ako je stanovništvo rodno uravnoteženo, sa 50 odsto muškaraca i 50 odsto žena, onda moramo da imamo i rodno uravnoteženu vladu."

Članovi inicijative su svoje nalaze objavili putem TV debata, tradicionalnih medija, a posebno društvenih medija. Članovi inicijative su takođe izvršili pritisak na opštine da poboljšaju zastupljenost žena u svojim telima.

"Mislim da je naš cilj, a to je da sestanovništvo Kosova informiše o rodnoj zastupljenosti na lokalnom nivou, delimično ostvaren", kaže Bllaca. "Ali nam je potrebno više vremena da se smanji ova nejednakost. Neke stvari se ne mogu promeniti preko noći, a to što političke stranke ne daju ženama dovoljno prostora za zauzimanje rukovodećih nacionalnih pozicija ometa i žene na lokalnom nivou."

Herolind Rama, s druge strane, smatra da su promene već evidentne. "Situacija se donekle popravila, ali je i dalje nezadovoljavajuća u odnosu nanaša očekivanja", kaže on. "Međutim, još uvek se nadamo da će u bliskoj budućnosti zastupljenost žena nastaviti da se povećava, jer će to biti dokaz naše unutrašnje demokratije. Do tada, nećemo prestati da se trudimo da se to idesi."

Članovi inicijative smatraju da je postojanje rodno uravnoteženih lokalnih skupština izuzetno važno za odražavanje i bolje predstavljanje lokalnog stanovništva. Članovi inicijative kažu da će nastaviti da rade sve dok se ne postigne cilj ravnopravne rodne zastupljenosti.

Članovi inicijative:

Saranda Bllaca, Herolind Rama, Edona Thaçi, Gent Jusufi, Dardan Rama

Podizanje svesti o podjednakom zastupanju u lokalnoj upravi i podržavanju žena na izborima

Konstatacije iz istraživanja i preporuke predstavljene Skupštini i opštinama

Prikupljanje podrške Poslaničke i odborničkih grupa žena; organizovanje kampanje na internetu

Predsednici opština imenuju veći broj žena na čelu odeljenja u institucijama lokalne uprave

Predsednici opština imenovali više žena na rukovodećim funkcijama

f /kosovabike

Za mnoge mlade na Kosovu vožnja bicikla po gradu uvek je bila praktično nemoguća. Priština, glavni grad Kosova, ima samo nekoliko biciklističkih staza – zasebnih puteva namenjenih isključivo za bicikle. Saobraćaj u gradu je izuzetno gust, a ulice su prenatrpane; iako bi biciklističke staze mogле da obezbede sigurnije rešenje, u protekloj deceniji je malo toga urađeno na poboljšanju stanja.

Grupa mladih koji su pohađali Školu novih medija organizacije NDI želela je da smanji opasnost koja prati vožnju bicikla u gradu. Prvobitna ideja ove grupe bila je da koriste društvene medije za podizanje svesti građana i institucija na Kosovu o prednostima biciklizma.

"Želeo sam da zagovaram ovu ideju jer sam i sam ljubitelj biciklizma i sporta", kaže Genc Jaha, član inicijative. "Ideja je bila da se izgrade biciklističke staze u opština-

koje imaju najpogodniji teren za njih, kako bi [smanjenjem zagađenja od automobila] pomogli građanima da imaju čistiju životnu sredinu."

Članovi inicijative odlučili su da predlože lokalnim institucijama u opština Uroševac, Đakovica, Gnjilane i Mitrovica da naprave biciklističke staze na postojećim putevima i planiraju njihovo uključivanje u sve buduće infrastrukturne projekte.

"Želeli smo da budemo sigurni da će opštine, ako se ne odobri naš predlog, barem planirati izgradnju biciklističkih staza u bliskoj budućnosti," kaže Jaha. "Izabrali smo ove opštine zbog njihove odgovarajuće geografije, jer znamo da u njima mogu da se naprave biciklističke staze."

Članovi inicijative su na jednoj stranici predstavili svoje argumente odeljenjima za infrastrukturu u pomenutim opština-

KOSOVA BIKE

Oni su tvrdili da je usvajanje nove politike za pravljenje biciklističkih staza izuzetno važno za opštine, jer bi to pozitivno uticalo na životnu sredinu, smanjilo saobraćaj na prenatrpanim ulicama i doprinelo poboljšanju zdravstvenog stanja jer bi moglo više da se vežba.

Članovi inicijative su se sastali sa direktorom Odeljenja za urbanizam u Mitrovici i predstavili svoje ideje za pravljenje biciklističkih staza. Direktor je rekao članovima da su oni prvi koji se zalažu za biciklističke staze i da jedva čeka da počne rad na obeležavanju biciklističkih staza na glavnim ulicama u Mitrovici.

Nakon sastanka sa zvaničnicima iz opštine Gnjilane članovi inicijative su ustanovili da je na glavnim putevima u Gnjilanu u toku proces pravljenja biciklističkih staza. Oni sada razgovaraju sa Odeljenjem za urbanizam u Uroševcu, gde im je obećano da će uskoro početi izgradnja prve biciklističke staze u toj opštini, a planiraju da nastave sa svojim naporima i ubede Đakovicu da usvoji istu politiku.

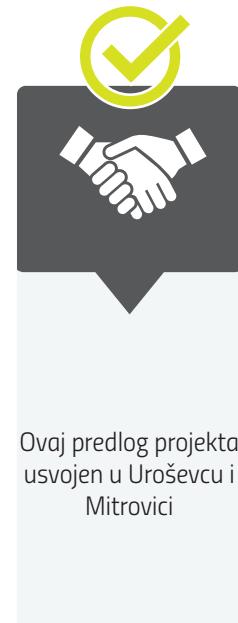
Genta Domi, još jedna članica inicijative, kaže da je izuzetno važno da opštine usvoje predloge i tako obezbede sigurnost biciklista. "Usvajanje naših preporuka je od vitalnog značaja za opštine, jer je neophodno da biciklisti imaju svoju stazu kako bi se izbegle nesreće koje su veoma česte ovih dana", kaže ona.

Članovi inicijative kažu da se za sada njihovi ciljevi realizuju, jer su opštine već počele da planiraju pravljenje biciklističkih staza za predstojeće infrastrukturne projekte. "U bliskoj budućnosti planiramo da se sastanemo sa ostalim opštinama i zalažemo se za našu stvar, i da vidimo šta su uradile opštine koje su se obavezale da izgrade staze", kaže Domi.

Članovi inicijative:

Fixhirje Dragaj, Dhuratë Ukshini, Genci Jaha, Genc Mustafa, Shkumbin Nebihu, Kujtim Bajrami, Genta Domi

f /mos.dhez

Iako je Zakonom o kontroli duvana na Kosovu zabranjeno pušenje u svim zatvorenim javnim prostorima, isti se često ne sprovodi ili ne poštuje u kafićima i restoranima. Nezadovoljnipo stojećom situacijom, Selvije Kurti i četvoro drugih mladih odlučilo je da nešto uradi tim povodom.

„Uzimajući u obzir posledice pušenja, veoma se protivim toj navici koja se često pokaže smrtonosnom”, kaže Kurti. „Pored toga, stepen do kog se zakonske i društvene norme poštuju i primenjuju odražava nivo spremnosti zemlje da razvija zdravo društvo. Prema tome, želela sam da doprinesem društvu u kom je blagostanje građana prioritet.“

Kurti i četvoro drugih mladih učesnika osnovalo je 2013. godine inicijativu „Mos e Dhez“, ili „Ne puši“, u sklopu Škole novih medija organizacije NDI. Cilj inicijative bio je da se zalaže za bolju primenu Zakona o kontroli duvana.

Koristeći kanale društvenih medija, inicijativa se angažovala i obaveštavala građane o značaju ovog novog zakona, i sprovela je istraživanje javnog mnjenja kako bi ojačala svoj cilj.

„Pošto je jedan od naših glavnih ciljeva vršenje javnog pritiska da se poštuje Zakon o kontroli duvana, bila nam je potrebna jasna slika o preprekama u njegovom sproveđenju“, kaže Kastriot Muçollı, još jedan od članova inicijative. „Odlučili smo da ispitanicima postavimo više pitanja o tome koliko se Zakon o kontroli duvana poštuje i ko ga najviše krši.“

Grupa je zaključila da oko 85% ispitanika ne smatra da se Zakon o kontroli duvana poštuje, a 64% nikada nije prijavilo primećeno kršenje zakona. Prema navodima ispitanika u anketi, posle kafića i klubova, kršenje zakona se najčešće dešava u vladinim zgradama i parlamentu.

Na osnovu tih nalaza, inicijativa je sastavila spisak preporuka koje su obuhvatile usvajanje strožijih novčanih kazni, sprovođenje kampanja za podizanje svesti u školama i na univerzitetima, i inspektore za praćenje zakona, koji navodno retko kažnjavaju vlasnike kafića sa kojima se poznaju.

Tri godine nakon svog osnivanja, inicijativa je 2016. godine održala konferenciju kako bi pokrenula elektronsku platformu za

NE PUŠI

prijavljivanje kršenja Zakona o kontroli duvana. Pokrenuta jedan dan pre Međunarodnog dana borbe protiv pušenja, elektronska platforma je stavljena na raspolaganje svima koji mogu da joj pristupe i prijave kršenje zakona.

„Događaj na kom smo objavili naše nalaze i pokrenuli našu elektronsku platformu protekao je po planu”, kaže Muçolli. „Medijska pokrivenost je bila visoka, što je sa druge strane pomoglo da se promoviše platforma i poveća broj prijava kršenja zakona.“

Na događaju povodom pokretanja elektronske platforme, ministar zdravlja Imet Rrahmani, predsedavajuća Odbora za zdravlje, rad i socijalnu zaštitu Flora Brovina i drugi zvaničnici istakli su da je zabrinjavajuće da su mesta u kojima je zakon usvojen među mestima u kojima se on najmanje poštuje. Osim toga, pozvali su zemlju da razvije bolju kulturu zdravlja. Da bi se to učinilo, oba zvaničnika su se saglasila da je potrebno posvetiti veću pažnju primeni ovog zakona.

Članovi inicijativesu rekli da će da nastave da javni prostor na Kosovu čine zdravijim za sve. „Smatramo da je ova inicijativa bila hrabra i jedna od prvih koja je pokrenula diskusiju u vezi sa pitanjem koje su same relevantne institucije često zanemarivale”, kaže Kurti. „Cilj nam je da podignemo glas protiv prekršitelja i da pratimo sprovođenje ovog zakona.“ Ostaje puno toga da se uradi, ali smo posvećeni tome da ispunimo zadatak naše inicijative „Mos e Dhez“.

Platformi za prijavljivanje kršenja Zakona o kontroli duvana moguće je pristupiti na adresi www.mosedhez.com

Članovi inicijative:

Kastriot Muçolli, Selvije Kurti, Labinot Beqa, Ilirjana Perteshoni (Počivaj u miru), Ramadan Mramori, Ilirjana Dukaj

Podizanje svesti o novom zakonu koji zabranjuje pušenje na javnim mestima i stvaranje online platforme za prijavljivanje prekršaja ovog zakona

Podizanje svesti i stvaranje mehanizama za praćenje i prijavljivanje prekršaja od strane građana

Na hiljade podržavalaca na društvenim mrežama

Obeležavanja Svetskog dana borbe protiv pušenja

Stvaranje online platforme inicijativom koju podržava i promoviše Ministarstvo zdravlja

/Ruaje-tënden

Priština, glavni grad Kosova, datira još od 9. veka, kada je bila mali grad. Kao mesto u kome ljudi žive vekovima, Priština je nasledila brojne kulturne, arheološke i arhitektonске artefakte od kojih su mnogi uništeni tokom komunističkog perioda na Kosovu. Kosovska Stara čaršija, koja se smatrala jednom od najlepših u jugoistočnoj Evropi, uništena je posle Drugog svetskog rata i od nje je ostalo samo nekoliko objekata, kao što je 600 godina star hamam ili tursko kupatilo.

Nakon godina ignorisanja od strane vlasti, opština Priština pokušala je 2006. godine da obnovi hamam, ali je zbog nestručnog renoviranja oštećena istorijska autentičnost objekta. Grupa mladih koja je pohađala Školu novih medija organizacije NDI osnovala je 2015. godine inicijativu "Ruaje Tenden" ili "Čuvaj svoje", s namerom da promoviše očuvanje hamama i podigne svest o ovom problemu putem društvenih medija.

"Kada smo saznali u kolikoj meri je oštećen hamam, od trenutka kada se grupa okupila, odmah smo znali da je to ono za šta želimo da se zalažemo i da moramo da sačuvamo ovaj važan objekat kulturne baštine", kaže Donjetë Ahmetaj, članica inicijative.

Nakon sprovedenog istraživanja na terenu, sastanka sa zvaničnicima iz Ministarstva kulture i članovima organizacija kulturne baštine, kao što je Kulturna baština bez granica (CHwB), članovi inicijative izradili su izveštaj o istraživanju. Rezultati istraživanja su samo potvrdili da je hamam u sve gorem stanju.

"Počeli smo tako što smo kao grupa obišli hamam da bi potvrdi ono što smo čuli od mnogo ljudi o stanju u kome se hamam nalazi. Zvaničnici iz Odeljenja za kulturu obaveštili su nas o tome što je do sada urađeno i o troškovima", kaže Ahmetaj. "Izvršni direktor kosovskog Saveta za kulturnu baštinu i organizacija CHwB takođe su nam dali dovoljno informacija o njihovom istraživanju, a najviše štete je učinjeno tokom radova na restauraciji."

Članovi inicijative su tokom istraživanja utvrdili da su problemi počeli 2009. godine, u drugoj fazi projekta restauracije. Prvi problem je nastao sa firmom sa kojom je sklopljen ugovor da uradi restauraciju, jer, prema rečima predstavnika CHwB, firma nije imala dovoljno iskustva u konzervaciji i restauraciji hamama, a obavljeni radovi nisu bili u skladu sa planom. Bez obzira

na kritike stručnjaka, restauracija se nastavila sve do 2013. godine, kada je Ministarstvo kulture, omladine i sporta odlučilo da prekinere realizaciju projekta.

"Završetak našeg istraživanja bio je samo mali zadatak", kaže Fatir Berzati, član inicijative. "Sledeći koraci bili su da se podigne svest i da budemo što aktivniji dok ne dobijemo odluku Ministarstva kulture."

Ova grupa je odlučila da preko društvenih medija podigne svest javnosti o ovom problemu i pojača zahteve za akcijom vlade. Članovi inicijative su rekli da je kulturnabaština važan izvor identiteta jedne nacije, jer povezuje sadašnjost sa prošlošću, i pozvali ljudе, i mlade i stare, da zaštite kosovsku baštinu i prijave skrnavljenje važnih lokacija.

Nakon toga, u aprilu 2016, članovi inicijative "Čuvaj svoje" organizovali su sastanak sa članovima Odbora za kulturu Skupštine Kosova, na kom su predstavila nalaze i zalažali se za preduzimanje hitnih mera za spašavanje hamama od daljeg oštećenja.

"Uspeh je sama činjenica da je pitanje hamama predstavljeno u medijima - i na televiziji i u štampi - i u Skupštini", kaže Berzati. "Razgovarali smo o našem istraživanju, šteti koju je hamamu nanela ugovorena firma, a članovi [skupštinskog] Odbora [za kulturu] podržali su našu inicijativu rekavši da je ono što radimo važno za kosovsko društvo."

Članovi inicijative prosledili su listu koraka koje treba preuzeti, što je uključivalo i objavljivanje izveštaja stručnjakaza procenu restauracije; formiranjem komisije stručnjaka koji će dati informacije o tome kako ubuduće raditi restauraciju; i hitnu izradu novog plana za konzervaciju i restauraciju hamama.

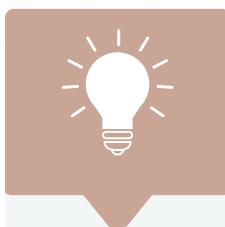

Skupštinski Odbor za kulturu zvanično je apelovao na kosovski Savet za kulturnubaštinu i Ministarstvo kulture da odmah počnu da rade na sprečavanju daljeg uništenja Velikog hamama u Prištini.

"Još uvek čekamo da se preduzmu konkretnе mere za spašavanje ove lokacije, tako da za sada ne mogu da kažem da su svi naši ciljevi ostvareni", kaže Ahmetaj. "Završena je 'izvršna faza', odnosno predstavljanje ovog pitanja na parlamentarnom nivou da bi se naši lideri podsetilišta treba da se uradi; sada moramo da nastavimo sa zagovaranjem kod građana da bi povećali pritisak."

Članovi inicijative:

Donjetë Ahmetaj, Fatir Berzati, Bestrim Alijaj, Besfort Gashi, Rexhep Avdo, Fahri Jashari

Očuvanje i zaštita 600-godišnjeg hamama u Prištini

Pitanje je istaknuto u Skupštini, Vladi i u Kosovskom savetu za kulturno nasleđe

Pronalaženje podrške u društvenim i tradicionalnim medijima

Vlada uzima pod zaštitu i vrši restauraciju oštećenja

Ministarstvo kulture i Opština Priština donose odluku o čuvanju i zaštiti prištinskog hamama

f /rritushnetshem

Na Kosovu je potrošnja energetskih pića u porastu. Ova pića su dostupna svuda: u kafićima, klubovima, supermarketima, pa čak i na ulicama. Ovoliko prisustvo ovih pića nije slučajno. Postoji velika potražnja za njima kako od strane odraslih tako i od starne dece.

Ovolika potražnja se uglavnom pripisuje činjenici da energetska pića garantuju povećanje nivoa energije, što je zapravo privremeni stimulans kao posledica prekomerne doze kofeina i šećera. Međutim, sastočci kao što su taurin, kofein, guarana i keratin, koji se nalaze u energetskim pićima, izuzetno su štetni, pogotovo kada se koriste nekontrolisano, a rizik koji sa sobom nose još je veći kod dece.

Kada su shvatili da ljudi uglavnom nisu svesni zdravstvenih posledica konzumiranja energetskih pića, grupa učesnika koji su pohađali Školu novih medija organizacije NDI osnovala je inicijativu "Rritu Shnetshem" ili "Rasti zdravo" kako bi podigli svest o negativnim posledicama po zdravlje i zalagali se za zabranu prodaje energetskih pića deci. "Kada smo odlučili da se pozabavimo ovim pitanjem imali smo samo osnovne informacije o tome šta energetska pića rade

deci, ali je i to bilo dovoljno da se zabrinemo", kaže Afrim Berisha, član inicijative. "Bili smo uvereni da, u saradnji sa institucijama, možemo da poboljšamo situaciju."

Članovi inicijative otvorili su stranicu na Fejsbuku i profil na Triteru gde redovno pišu o štetnosti energetskih pića po zdravlje. Oni su ispitali više od 1.000 dece i roditelja na Kosovu o potrošačkim navikama kada su u pitanju energetska pića. Grupa je ustanovila da 74 odsto dece ispitanih konzumira energetska pića svake nedelje, a 85 odsto roditelja ispitanih se složilo da vlada treba da zabrani prodaju i potrošnju energetskih pića deci mlađoj od 18 godina.

"Glavni rezultati do kojih smo došli putem istraživanja jesu visok nivo potrošnje energetskih pića i koliko slabo su deca upoznata sa štetnim posledicama koje energetska pića imaju po njihovo zdravlje", kaže Berisha. "Tada smo i odlučili da predložimo da se u osnovnim školama na Kosovu organizuju kampanjepodizanja svesti o zdravstvenim posledicama energetskih pića."

Članovi inicijative su analizirali međunarodne prakse i zakonske okvire za regulisanje potrošnje i prodaje energetskih pića i kons-

-ultovali lokalne nutricioniste. Uzeli su Mađarsku, Letoniju, Litvaniju, Meksiko i Švedsku kao primere zemalja koje su ili usvojile zakone koji zabranjuju prodaju energetskih pića deci ili uvele jaka ograničenja za kompanije koje prodaju ova pića.

"Uzeli smo za primer druge zemlje da bi pokazali da nismo prvi koji se bave ovim pitanjem", kaže Berisha. "Želeli smo da stavimo do znanja da ne tražimo neku neobičnu promenu i da ima mnogo zemalja koje su ograničile potrošnju i prodaju ovih pića zbog rizika po zdravlje. Uzeli smo najbolje prakse ovih zemalja i primenili ih u našem istraživačkom radu."

Članovi inicijative tražili su od državnih institucija da ozakone i stave na snagu korišćenje nalepnica na energetskim pićima koje bi sadržale upozorenje o štetnosti po zdravlje, tako što su organizovali sastanke sa članovima Odbora Skupštine Kosova za zdravstvo, rad i socijalno staranje.

Arben Imeri, još jedan član ove inicijative, rekao je da su organizovali sastanak kako bi ukazali Odboru na ozbiljnost

zdravstvenih posledica koje kod dece izazva prekomerna potrošnja energetskih pića. "Članovi Odbora su pozdravili naše istraživanje i preporuke i rekli da će se zalagati za rešavanje problema sa kojima se deca suočavaju zbog konzumiranja energetskih pića", kaže Imeri.

Članovi Odbora su se složili da revidiraju zakonske okvire i predlože amandmane kako bi se primenile preporuke članova inicijative.

"Mislim da su naši kratkoročni ciljevi ostvareni; pripremili smo istraživački dokument na ovu temu, gostovali u emisijama kako bi podigli svesti o ovom problemu i sve to predstavili pred zakonodavnim telom", kaže Imeri. "Što se tiče naših dugoročnih ciljeva, mi smo optimisti, a inicijativa će nastaviti da radi na rešavanju problema koji predstavljaju energetskih pića."

Članovi inicijative:

Blerinë Ukshini, Linda Shahini,
Afrim Berisha, Arben Imeri,
Valentina Gérxhaliu, Aldisa Morina, Ismail Halili

Sprečavanje konzumiranja energetskih pića među decom, edukacijom dece i roditelja o štetnom uticaju ovih pića

Zabranu prodaje energetskih pića po školama; Postavljanje znaka upozorenja +18 na ovim pićima; pravni okvir za postavljanje ograničenja

Pridobijanje podrške

Istraživanje o konzumiranju energetskih pića; Tribina za diskusiju sa interesnim stranama

Vlada usvojila ovu politiku

[f /Shpëto-Shpellën](#)

Mermerna pećina Gadimlje u Lipljanu, Kosovo, divna je prirodna pojava i jedna od najposećenijih atrakcija na Kosovu. Njeni niski zidovi nadvijaju se nad zadirajućom raznolikošću stalaktita, stalagmita i aragonita. Pećina je otkrivena krajem 1970-ih i od tada predstavlja važangeološki lokalitet otvoren za posetioce. Međutim, pećina je tokom poslednjih godina bila ozbiljno oštećena i uništena zbog lošeg upravljanja i vapila je za pravilnimodržavanjem.

Grupa mlađih je 2013. godine odlučila da uradi nešto povodom propadanja pećine. zajedno sa četvoro svojih kolega iz Škole novih medija organizacije NDI, Erina Rrahmani je osnovala inicijativu "Save the Cave" (Spasimo pećinu) kako bi skrenula pažnju na impresivnu pećinu, oštećenja koja je pretrpela zbog lošeg upravljanja i hitnu potrebu za njenim očuvanjem. "Naši osnovni ciljevi bili su da obavestimo javnost da je pećina Gadimlje u očajnom stanju, a to smo uradili putem naše Fejsbuk stranice i na lokalnim vestima", rekla je Rrahmani.

Nakon konsultacija sa stručnjacima iz Slovenije grupa je došla do zaključka da je

pećinaoštećena mnogo više nego što su oni mislili. U detaljnem izveštaju je dokumentovano da su veštačka svetla menjala temperaturu pećine, a da je oštećenje izazivao i rezervoar za vodu koji je iznad pećine izgradila opština Lipljan. U principu, upravljanje pećinom ocenjeno je kao loše.

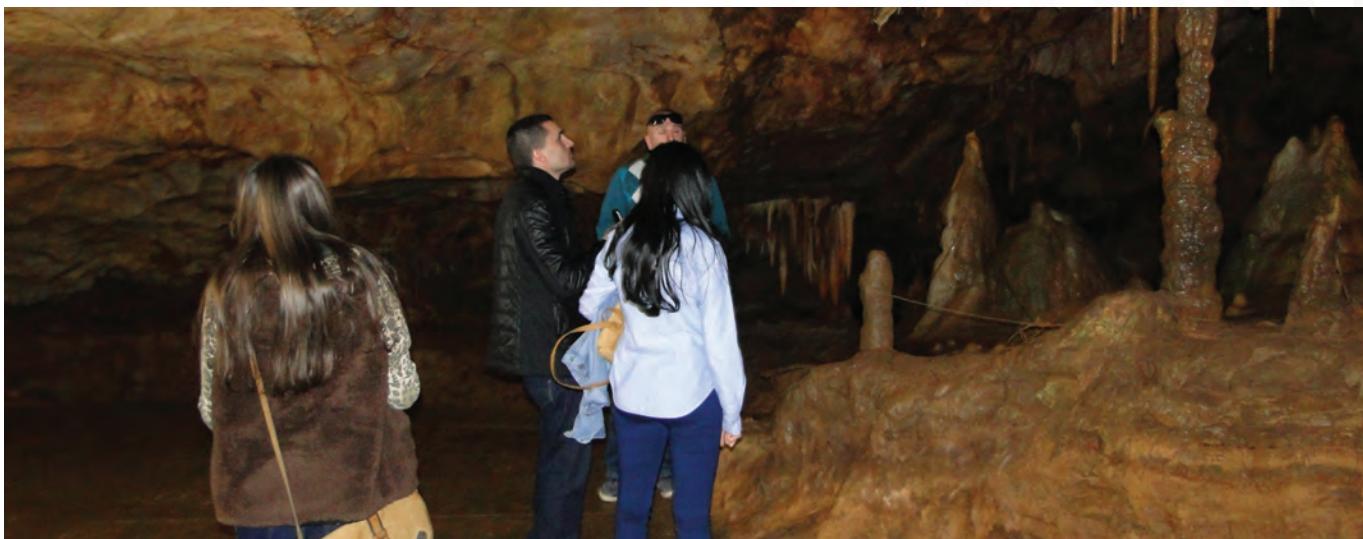
Inicijativa je tražila da Vlada Kosova preuzme zaštitu i upravljanje pećinom, obnovi je i investira u aktivnosti koje će je učiniti privlačnom za turiste. "Svi članovi grupe imali su istuželju - da vide da se promena desila kroz našu inicijativu", objasnila je Rrahmani. "Bio je to zajednički cilj zbog kojeg smo postali pravi prijatelji."

Kada ih je ova grupa upoznala sa inicijativom, jedna grupa opozicionih članova uparlamenta pročitala je izjavu grupe na plenarnoj sednici u Skupštini Kosova i tražila da Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (MSPP) odgovara zbog lošeg stanja u kome se nalazi pećina.

Rezultat kampanje bio je da je MSPP preduzeo mera za stvaranje specijalne jedinice za upravljanje i očuvanje pećine. Onože ta-

Save the Cave - Shpëto Shpellën

kođe proglašilo pećinu zaštićenim nacionalnim područjem.

"Danas sam veoma srećna što je sve ovo postignuto zahvaljujući našoj inicijativi", rekla je Rahmani. "Ne mogu da budem srećnija zbog stanja u kome se pećina danas nalazi ... Najbolji su trenuci kada vidim da su ljudi iz inostranstva oduševljeni lepotom pećine, ali i trenuci kada nas ljudi koje poznajem hvale zbog onoga što je uradila naša inicijativa."

Pritisak inicijativa se legalizuje i formalizuje upravljanje pećinom u okviru državnih institucija dovelo je do poboljšanja celokupne organizacije i pravilnog upravljanja prihodima od karata. MSPP i Ambasada Francuske u Prištini uložili su zajed-

ničke napore u očuvanje i restauraciju. Postavljena su svetla koja su ekološki prihvatljivija; upravljanje pećinom se poboljšalo zahvaljujući dodatnim radnicima, uključujući četiri zvanična vodiča; broj posetilaca raste, a samo u 2015. godini pećinu je posetilo 70.000 ljudi.

Danas je pećina je zaštićeno područje i biće zaveštanje za generacije koje dolaze.

Članovi inicijative:

Erina Rahmani, Rezarta Delibashzade,
Fillojetë Konjuhi, Petrit Beqiri, Xhevät Dervishi

Očuvanje pećine u Gadimlu od uništenja

Recommend
Pitanje preispisano u Skupštini i Vladi Kosova

Prikupljanje podrške u društvenim i tradicionalnim medijima

Uzimanje pod zaštitu od strane Vlade i restauracija oštećenja

Ministarstvo životne sredine uzelo pećinu pod svoju zaštitu i pećina je restaurirana

Kosovski obrazovni sistem uključuje i neformalni sektor, poznat kao „večernje škole”, koji je u velikoj meri neregulisan, preplavljen korupcijom i smatra se neefikasnim oblikom školovanja. Neke škole nemaju dozvole za sprovođenje obrazovnih programa; u drugim slučajevima, učenici jednostavno plate da dobiju diplomu i uopšte ne idu na predavanja.

Kada su čule koliko problema prati neformalno obrazovanje, grupa žena iz građanskog društva i političkih stranaka, koje su pohađale Akademiju ženskog liderstva organizacije NDI, osnovala je zagovaračku inicijativu pod nazivom „Protiv korupcije u obrazovanju”. Ova grupa radi na poboljšanju oblasti obrazovanja, kao sastavnog dela unapređenja društvenog razvoja u najmlađoj državi na Balkanu.

Iako Kosovo ima vrlo dobre zakone o obrazovanju, problem je njihova primena, tako da je ova inicijativa pokrenuta da bi se obezbedila primena Zakona o obrazovanju i ospozobljavanju odraslih, sa posebnim naglaskom na regulisanje neformalnog obrazovanja na Kosovu.

„Prve sastanke održali smo u stručnim školama koje nude neformalno obrazovanje, i oni su bili veoma nezadovoljni dosadašnjim načinom vođenja procesa”, kaže članica inicijative Vjollca Shyti. „Čak i na početku bilo je jasno da su naši sastanci imali uticaja, a prosvetni inspektori iz Đakovice su nam rekli da je posle našeg sastanka stručna škola tražila dozvolu za primenu neformalnog obrazovanja.”

Članovi inicijative nastavili da vrše istraživanja u tri opštine kako bi ispitali u kojoj meri se krše pravila uprocedurama neformalnog obrazovanja. Istraživanje je sprovedeno u Đakovici, Mališevu i Peći, tri opštine koje imaju neophodnu državnu dozvolu za primenu neformalnog obrazovanja u školama. „Ono što smo otkrili jeste da vlada veliko nezadovoljstvo kvalitetom nastave u neformalnom obrazovanju,” komentariše Shyti.

Nalazi do kojih su došli članovi inicijative samo su još jednom potvrdili mišljenje da su neprofesionalno ponašanje i nedostatak transparentnosti pri vršenju plaćanja uobičajeni u neformalnom obrazovanju.

PROTIV KORUPCIJE U OBRAZOVANJU

Osim toga, ova grupa je ustanovila da se časovidrže u školama koje nemaju dozvolu; da učenici nisu ispunili broj sati potrebnih da dobiju diplomu srednje škole - pri čemu se najviše njih pojavljuje samo na završnom ispitu; i da se nije vršila kontrola materijala koji se predaje u tim neformalnim školama.

Posle svog prvočitnog istraživanja ova inicijativa je, zajedno sa NDI-em, organizovala službene sastanke u tri opštine sa direktorima za obrazovanje i direktorima škola kako bi čula njihov zvanični stav o poboljšanju kvaliteta neformalnog obrazovanja.

„Direktori za obrazovanje bili su spremni da sarađuju sa nama i daju svoju podršku”, kaže Shyti. „Takođe su nam rekli da su Ministarstvu obrazovanja preneli informacije o problemima u neformalnom obrazovanju, ali da ništa nije urađeno; promena ne dolazi lako.”

Direktor za obrazovanje i prosvetni inspektor u opštini Peć precizirali su da je jedan od razloga zbog kojih se neformalno obrazovanje nije poboljšalo taj što zbog malog broja prosvetnih inspektora ne može da se obavi odgovarajući proces nadgledanja.

Region Peći pokrivaju samo četiri inspektora koji su odgovorni za nadgledanje osnovnih škola, srednjih škola i univerziteta.

Shyti se sastala i sa prosvetnim inspektorom u opštini Đakovica, Zefom Osmanijem, koji se složio da proces neformalnog obrazovanja ima mnogo nedostataka koje treba otkloniti. Kancelarija Inspektorata u Đakovici poslala je posle toga preporuku predsednicima opština Đakovica, Mališevu

i Orahovac, kao i opštinskim direktorima za obrazovanje, da odmah izrade školske propise okriterijumima po kojima kandidati vrše plaćanje za ispite, ponovljene ispite i diplome. Kancelarija Inspektorata tražila je od svih škola da poštuju zakone i propise o organizovanju ispita.

Inicijativa je tokom dve godine od svog osnivanja ostvarila napredak u rešavanju problema koji muče neformalno obrazovanje na Kosovu. Inicijativa je svojim radom promenila institucionalno ponašanje u pogledu izdvajanja više vremena i sredstava za neformalno obrazovanje.

„Zahvaljujući podršci NDI-a naši naporu su na kraju urodili plodom, ali to nije dovoljno; još mnogo toga treba da se uradi”, kaže Shyti. Mislim da je Ministarstvo to koje treba da formira mehanizme za uklanjanje nedostataka u neformalnom obrazovanju koji su uočeni tokom našeg istraživanja. Svesni smo da obrazovni sistem na Kosovu nije savršen, tako da naša grupa planira da održi sastanke sa službenicima Ministarstva obrazovanja.”

Zajedno sa direktorom za obrazovanje i Inspektoratom prosvete u opštini Đakovica, članovi inicijative su u septembru 2016. započeli projekat nadgledanja procesa prijema učenika i zapošljavanja nastavnika u školama u kojima se primenjuje neformalno obrazovanje. Inicijativa će nastaviti da radi na ostvarivanju dugoročnih ciljeva u ovoj oblasti.

Članovi inicijative:

Drenusha Mula, Mevlude Idrizi,
Qendresa Kastrati Hoxha, Vjollca Shyti

Suzbijanje korupcije
u neformalnom
obrazovanju u Peći,
Đakovici i Mališevu

Veća inspekcija
Direkcija za
obrazovanje u
odnosnim
opštinama

Sastanak sa
interesnim stranama
zarad pridobijanja
podrške

Opštine počinju
sa redovnom
inspekcijom
i praćenjem
neformalnog
obrazovanja

Opština Đakovica
usvojila je
ovu politiku

Retko ćete sresti nekog da živi u Prištini, a da se ne žali na kvalitet gradskog vazduha. Zagađenje vazduha je uglavnom rezultat rada termoelektrane koja koristi ugalj i koja se nalazi pet kilometara od grada. zajedno sa neregulisanim odlaganja otpada i nečistom vodom, zagađenje vazduha je ozbiljan ekološki problem koji Kosovo treba da reši. Pravni okvir na Kosovu reguliše naplatu putne i ekološke takse i, na papiru, ove takse su namenjene za ulaganje u životnu sredinu. U praksi, prikupljena sredstva idu u opšti državni budžet, bez jasnih budžetskih izdvajanja za zaštitu životne sredine.

Ljuti zbog uništavanja životne sredine na Kosovu, Burbuje Bakija Deva i pet drugih učesnica Akademije ženskog liderstva organizacije NDI osnovale su inicijativu "EKOSOVA" koja ima za cilj da poveća ulaganja Kosova u životnu sredinu kroz sprovođenje zakona o putnim i ekološkim taksama.

"Uvek mi je smetalo mišljenje da žene moraju da se bave uglavnom ženskim pitanjima ili stvarima koje se smatraju ženskim pitanjima", kaže Deva. "Žene imaju veštine i sposobne su da se bave drugim problemima koji muče društvo, a budući da je situacija sa našom životnom sredinom ozbiljna i da ovaj problem nije prioritet za vladu, naša grupa je odlučila da se pozabavim pitanjem."

Sa namerom da utvrde kolikoslabo se primenjuju propisi o ekološkim i putnim taksama, članovi inicijative "EKOSOVA" prikupili su i analizirali podatke u periodu od tri meseca. Oni su podelili istraživačke zadatke koji će na kraju biti objedinjeni u programskim predlozima. Utvrdili su da se samo 0,7 odsto kosovskog budžeta izdvaja isključivo za životnu sredinu i da sutokom 2015. godine poslanici samo devet puta govorili o pitanjima zaštite životne sredine. Pored toga, opštinska ulaganja u životnu sredinu obično idu na investicije u infrastrukturu i često su suviše uopštena, a mnoge opštine nemaju službenike koji se bave životnom sredinom.

Za razliku od vlade koja ne posvećuje dovoljno pažnje ovom pitanju, u jednoj onlajn anketi grupa je utvrdila da 74 odsto ispitanika nije uopšte zadovoljno stanjem životne sredine na

Kosovu. Osim toga, javnost je slabo razumela ekološkutaksu: iako je 73 odsto ispitanika reklo da poseduje vozilo i 70 odsto reklo da zna za ekološku taksu, 52 odsto nije znalo koja je rjenasvrha.

"Ja sam bila odgovorna za ispitivanje mišljenja osoblja skupštine i u naselju Kaljabrija [u Prištini]", kaže članica inicijative Shpresa Gosalci. "Došla sam do zaključka da većina ljudi zna zašto se naplaćuje ekološkataksa, ali ne zna da li novac ide na životnu sredinu."

Uželji da podigne svest građana Kosova i institucija o ekološkim problemima u zemlji, "EKOSOVA" je organizovala izložbu slika u prostorijama Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja, gde su prikazani radovi srednjoškolaca i učenika viših škola na temu kako oni vide životnu sredinu na Kosovu. Petnaest učenikaimalo je priliku da izrazi svoju zabrinutost za životnu sredinu kroz umetnost.

Zajedno sa slikama, rezultati istraživanja predstavljeni su u programskom dokumentu tokom okruglog stola održanog na Međunarodni dan planete Zemlje u Skupštini Kosova sa članovima Odbora za poljoprivredu, šumarstvo i prostorno planiranje; članovimaskupštine; predstavnicima lokalnih i nacionalnih vlasti; i predstavnicima građanskog društva.

Na osnovu rezultata istraživanja, članovi inicijative su dali konkretnе preporuke za institucije, od povećanja budžeta namenjenog za životnu sredinu i uvođenja budžetske stavke subvencija u okviru Ministarstva zaštite životne sredine doo- siguravanja da opštine imaju službenike koji se bave isključivo

životnom sredinom. Inicijativa je takođe pozvalagrađane da aktivnije zahtevaju odgovornost vlade za troškove za životnu sredinu.

Inicijativa "EKOSOVA" naišla je na podršku vladajućih institucija. "Kad god smo hteli da se sastanemo sa nekim, posebno za potrebe našeg istraživanja, bili smo srdačno prihvaćeni, pogotovo u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja i Skupštini", primećuje Gosalci.

S obzirom da su pitanja životne sredine na Kosovu ozbiljna, inicijativa planira da nastavi da radi na tu temu. "Činjenica da je naš prvi projekat privukao pažnju mnogih nevladinih organizacija (NVO) daje nam snagu da nastavimo sa radom," kaže Deva. "Izuzetna saradnja članova, iako svi dolazimo iz različitih političkih sredina, dodatno jača našu odlučnost da nastavimo sa radom."

Ova inicijativa je nekim članovima pomogla da ispunе svoj dugogodišnji san, pa iako ih čeka težak put oni susreću zbog svojih dosadašnjih rezultata." [Inicijativa kao] EKOSOVA je jedna od mojih dugogodišnjih želja, i nadam se da će naša želja da budemo stalno uključeni u ove aktivnosti do postizanja našeg glavnog cilja: da EKOSOVA postane NVO za zaštitu životne sredine," kaže Gosalci.

Članovi inicijative:

Burbuqe Bakija Deva, Blerinë Ukhshini, Esma Bunjaku, Krenare Sopjani, Shpresa Gosalci, Shefkije Mehmeti, Vjollca Nagavci Roka

Građani plaćaju ekološke takse ali ne postoji dovoljan budžet za životnu sredinu

Porast budžeta za životnu sredinu

Podizanje svesti preko interneta i sastanaka sa interesnim stranama

Diskusija za okruglim stolom; Predlaganje politike; Čas likovnog sa studentima

Vlada povećala budžet za životnu sredinu

f /firstaidawareness

Ruralno stanovništvo Kosova spada među najbrojnije u zemljama Balkana, sa preko 60% stanovnika, od ukupno 1,9 miliona u zemlji, koji žive u ruralnim područjima.¹ Mnogim ljudima koji žive u udaljenim, zabačenim područjima nije dostupna zdravstvena zaštita, a njihova sloboda kretanja je veoma ograničena. Objekti primarne zdravstvene zaštite često su kilometrima udaljeni od sela. Zbog nepostojanja sigurnog prevoza do medicinskih objekata i nazad, mnogi u tim selima okreću se tradicionalnoj medicini, često dovodeći pacijente u opasnost. Ovaj tradicionalni pristup medicini, u kombinaciji sa nepostojanjem odgovarajuće edukacije i informacija, predstavlja veliku opasnost po život mnogih ljudi koji žive u zabačenim područjima.

Godine 2015. je 8 žena, nekadašnjih polaznica Sedmice žena i Akademije ženskog liderstva organizacije NDI, pokrenulo inicijativu za poboljšanje stanja u pogledu neprilika u zdravstvenoj zaštiti sa kojima se ruralne zajednice suočavaju. "Zdravstvena zaštita je jedno od najproblematičnijih pitanja sa kojima se naši ljudi svakodnevno nose", kaže Edita Veseli, članica inicijative "First Aid Awareness" ("Poznavanje prve pomoći"). "Često čujemo za slučajeve u kojima se zdravlje nekog deteta pogoršava zbog neodgovarajućeg lečenja. U našem društvu žene brinu o porodici, tako da je za nas bilo izuzetno važno da njih, a naročito žene koje žive u ruralnim područjima, edukujemo o tome kako da na odgovarajući način pruže prvu pomoć".

Glavni cilj ove inicijative bio je obučiti 100 žena iz udaljenih seoskih područja u mestima Ivaje i Gajre, deo Opštine Kačanik, da pruže odgovarajuću prvu pomoć, i mobilisati predstavnike relevantnih institucija da obuka iz prve pomoći bude proširena na žene u ruralnim područjima.

Osam žena je kontaktiralo Ministarstvo zdravlja radi pomoći, koje ih je uputilo na nekoliko nevladinih organizacija, uključujući Caritas i Women for Women International (WfW – Žene za žene), s ciljem da se organizuje niz obuka za oko 100 žena učesnica o tehnikama prve pomoći.

¹ <http://hdr.undp.org/sites/default/files/khdr2014english.pdf>

PODIZANJE SVESTI O PRVOJ POMOĆI

Obuku su vodili predstavnici Caritasa, koji su stavili naglasak na rešavanje zajedničkih zdravstvenih problema kao što su povišena temperatura, povraćanje, opeketine i druge telesne povrede. Takođe su za svaku ženu na obuci obezbedili pribor za prvu pomoć sa zavojima, jod, hidrogen-peroksid i topolomer.

Organizacija WfW je utvrdila koja su neka od najizolovanijih sela u zemlji kojima su potrebeni pripadnici zajednice koji su obučeni iz prve pomoći, i pomogla je pri odabiru žena iz ovih sela za obuku.

"Žene su zaista smatrali korisnim ono što smo sa njima radili, a ovo je potvrđeno velikim brojem učesnica", rekao je Veseli. "Bile su veoma zahvalne na obuci i istakle koliko je za njih teško kada je nekom od članova njihovih porodica potrebna medicinska nega".

Xhejlan Spahiu, učesnica koja je išla na obuku realizovanu u mestu Gajre, izrazila je svoju zahvalnost. "Naučila sam puno novih informacija na ovoj obuci. Na primer, sada znam da za lečenje opeketina ne bi trebalo da koristim maslac", kaže Spahiu.

"Naš cilj je postignut jer mislimo da su sve žene koje su bile na obuci stekle nove veštine koje smo želeli da nauče. Žene koje su učile kako da pruže prvu pomoć zaista su iz nekih od najudaljenijih područja pojedinih opština", kaže Veseli.

Afërdita Këqiku, medicinska sestra i jedna od osam organizatora niza obuka, dodala je da su dostignuća ove inicijative izuzetno važna. "Tokom obuke smo videli koliko je ovo zapravo neophodno za ruralna područja", kaže Këqiku.

"U ovim područjima ambulante su suviše daleko. Tokom zime putevi su neprohodni i bolesna lica ne mogu da se prevezu do bolnice, tako da žene moraju da brinu o njima. Naš plan za ubuduće je da intenziviramo i proširimo naše aktivnosti; cilj nam je da uključimo aspekte kao što su planiranje porodice, oralna higijena, upotreba lekova i zaštita od seksualno prenosivih bolesti", dodaje Këqiku.

Iako ima još mnogo toga da se uradi, žene su do sada postigle značajne rezultate. Uz pomoć Caritasa, WfW i NDI, ova grupa je bila u mogućnosti da savetuje žene o osnovnim postupcima zdravstvene zaštite, i da u konačnici doprinese tome da ruralno Kosovo bude sigurnije mesto nego što je to bilo ranije.

Članovi inicijative:

Afërdita Halili Këqiku, Edita Veseli, Marigona Kelmendi, Sevdie Haziri Musliu, Sadete Popaj, Qendresa Sahitaj, Vjosa Sheholli, Vlora Veseli

Podizanje svesti među ženama o pružanju prve pomoći u tri sela u Opštini Vitina

Institucije treba da obrazuju žene o prvoj pomoći u ruralnim područjima, koje nemaju pristup regionalnim bolnicama

Prikupljanje podrške online

Obuka 100 žena u seoskim sredinama u Vitini

Institucije usvojile ovu politiku

[f /rightforproperty](#)

Ženama je kroz istoriju uskraćivano njihovo pravo na nasleđivanje imovine, pa iako su imovinska prava žena uređena pravnim okvirom Kosova, žene i dalje ne uživaju to osnovno pravo u celosti. Ostvarivanje prava žene na imovinu je neodvojivo povezano sa unapređenjem položaja žene u porodici, većom ekonomskom moći, novim prilikama za samozapošljavanje i poslovni razvoj i opštim unapređenjem njenog položaja u društvu.

Postojećim zakonom predviđena je potpuna ravноправност kod nasleđivanja, pa ipak, praksa pokazuje da kada je žena naslednica, ta prava se na sudu ne izvršavaju. Samo mali procenat žena na Kosovu ostvario je svoje pravo na imovinu.

Rešena da ispravi tu neravnopravnost, grupa žena različite političke pozadine osnovala je 2015. godine inicijativu „Pravo žena na imovinu“ sa ciljem da poveća broj žena koje razumeju i koriste svoje pravo na imovinu.

„Imovinska prava žena su tema o kojoj se ne priča često u našem društvu; još uvek

postoje predrasude oko toga i ponekad se smatra tabuom“, kaže Nita Luzha, članica te inicijative. „Smatramo da je zaštita imovinskih prava žena od velikog značaja za osnaživanje žena u našem društvu.“

Kako je zakonima na Kosovu već zagarantovana rodna ravnopravnost po pitanju imovinskih prava, inicijativa je rešila da promeni društvena ponašanja i stavove u vezi sa imovinskim pravima žena, umesto da se usredsredi na nove predloge za kreiranje politike.

U saradnji sa USAID-ovim Programom za imovinska prava, inicijativa je organizovala kolegijalnu diskusiju na skupu nazvanom „Izgradnja svesti o imovinskim pravima“, sa ženama i studentima iz devet različitih opština. Žene su došle iz svih zajednica, uključujući i predstavnice NVO, korisnice socijalne pomoći, samohrane majke i žene sa posebnim potrebama. Inicijativa je u okviru plana imala kao ciljnu grupu 450 žena. „Aktivnosti izgradnje svesti, organizovane u vidu diskusija, održane su kako bi se počeli razgovori i rasprave na temu imovinskih

PRAVO ŽENA NA IMOVINU I NASLEDSTVO

prava žena”, rekla je Luzha. „Ljudi su razmenjivali iskustva, izazove i priče o uspehu, ali ono što je važno jeste to da su žene zaista razumele da su imovinska prava zagarantovana zakonima Kosova.”

U toku svake sesije poseban značaj je dat zakonima kojima se garantuje rodna ravnopravnost u imovinskim pravima, kao i neophodnost da se promene društvena ponašanja i stavovi u pogledu imovinskih prava žena. Većina studenata koji su učestvovali u diskusijama saglasila se oko potrebe da se imovina deli sa sestrama i braćom jednakom, kako bi se obezbedilaperspektivinija budućnost žena.

Nakon što su diskusije završene, inicijativa je pokrenula proces održavanja sveobuhvatne obuke za još 100 izabralih žena, u vezi sa pravom na nasleđivanje imovine, u devet različitih opština.

Između razgovora u grupi i časova obuke, koji su održavani skoro svakog meseca, stotine žena su učile o svojim pravima i, sa druge strane, uče i druge žene o istom. Ta nova generacija obrazovanih i obaveštenih žena već dovodi do povećanja broja žena koje glasno tvrde da su im prava zagarantovana zakonom. Kako Luzha kaže: „Promena počinje kada počnete da govorite o promeni, a pokretanjem diskusije u različitim opštinama već smo počeli da uvodimo promenu.”

Članice inicijative:

Besa Veseli, Drita Millaku, Nita Luzha Rudi, Majlinda Ostrogllava, Violeta Berisha, Shpresa Veliqi, Xhevrie Peci

Podizanje svesti žena
u vezi sa imovinskim
i pravima na
nasleđstvo

Lokalne institucije
promovišu prava
žena na imovinu i
nasleđstvo

Prikupljanje
podrške online

Obuka 100 žena o
imovinskim i pravima
na nasleđstvo

Obučene žene
počinju da obučavaju
druge žene u svojoj
zajednici

SINGLE MOTHER INITIATIVE

/singlemother

Kada je jedan predavač pitao samohranu majku Artu Tahiri, "Koji bi program najviše pomogao samohranim majkama?" ona je odmah odgovorila "Besplatna briga o deci!"

Učesnici Akademije ženskog liderstva iz različitih stranaka i organizacija građanskog društva osnovali su 2012. godine zagovaračku inicijativu "Samohrane majke" kako bi identifikovali osnovne probleme sa kojima se suočavaju samohrane majke i pronašli načini za njihovo rešavanje.

"Mislili smo da pokrenemo ovu inicijativu kako bi pomogli i podržali samohrane majke," kaže Tahiri, odbornica u Uroševcu. Inicijativa je pokrenuta kako bi se podigla svest vlade i naroda o teškoćama na koje svakodnevno nailaze samohrane majke.

Kada je Tahiri otišla u službu za socijalne usluge u svom gradu saznala je da više od 100 samohranih majki u Uroševcu može da koristi program besplatne brige o deci.

"Mogućnost da se u Uroševcu obezbedi besplatna briga o deci javila se kada sam se sastala sa Muharremom Sfarqom, predsednikom opštine Uroševac, i predstavila mu ideju i načine za njenu realizaciju", kaže Tahiri. "Predsednik opštine je odmah podneo pismeni zahtev za dva vrtića u Uroševcu da obezbede besplatnu brigu o deci za sve samohrane majke i naveo da će od tada deca samohranih majki imati prioritet tokom procesa prijema."

Kada je Arta Sulejmani, čiji je muž nedavno preminuo, čula za program besplatne brige o deci bila je srećna što će konačno moći svakog dana da šalje svoju čerku da se igra sa drugom decom. "Za samohranu majku sa troje dece mnogo znači i ako ima nekog da joj pomogne samo pola sata. Biti vani od ujutru do popodne pravo je čudo", kaže Sulejmani.

INICIJATIVA ZA SAMOHRANE MAJKE

"To je korisno i za moju čerku", kaže ona. "Kada je izolovana u kući 24 sata nemoguće je da joj ne nedostaje otac. Kada ima mogućnost da bude sa drugom decom, ona zaboravi na svoju bol."

Članovi inicijativa nastavili su da se sastaju sa lokalnim organizacijama koje se bave pitanjima žena, članovima parlamenta, ženskim poslaničkim grupama i predsednicima opština u različitim opštinama da bi procenili sledeće korake koji bi omogućili besplatnu brigu o deci za sve samohrane majke na Kosovu.

"Dobili smo najveću podršku od organizacija građanskog društva", kaže Merita Mustafa, članica inicijative. "Mislim da je naš inicijativa bila uspešna upravo zbog toga što smo udružili ženske snage i strastveno radili na temi koja je za nas bila prilično lična, jer smo ili mi pogodene ovakvom nepravdom ili imamo nekog člana porodice kome se to desilo."

Saradnja inicijative sa građanskim društvom uključivala je rad sa organizacijom NORMA, udruženjem advokata za ženska prava, na organizovanju niza okruglih stolova u sedam regiona na Kosovu, pod nazivom "Samohrane majke i deca koja su pod njihovim starateljstvom: izazovi u primeni Zakona o porodici."

Naša saradnja sa organizacijom NORMA bila je izuzetno plodna, posebno zbog toga što su oni imali stručno iskustvo sa pravnog aspekta, a mi smo imali strast i želju da pomognemo samohranim majkama i njihovoj deci", kaže Mustafa. Tokom okruglih stolova mnogi lokalni akteri bili su u mogućnosti da razmene najbolje prakse i usklađe institucionalne odgovornosti za rešavanje problema u primeni zakona.

Godine 2016, četiri godine od osnivanja inicijative, prvobitni cilj njenih članova, da ovo pitanje dobije na značaju u institucijama i u javnosti, uglavnom je ostvaren. Po prvi put se pitanje samohranih majkinašlo u programu podrške Evropske komisije. Kao rezultat toga, dve nevladine organizacije na Kosovu dobile su grantove za sprovođenje istraživanja o samohranim majkama. Osim toga, Poslanički klub žena u Skupštini Kosova ponudio je svoju punu podršku inicijativi, predstavljanjem ove teme u parlamentu i uključujući je u svoj radni plan, i pohvalio je svršene polaznice WLA što su pokrenule ovo pitanje.

Osim toga, opština Lipljan je postala druga opština na Kosovu koja je usvojila program inicijative, odnosno program besplatnog dnevног boravka za decu o kojima se staraju samohrane majke, a članovi inicijative nastavljaju svoj rad na tome da ovo postane realnost za sve opštine na Kosovu.

Iako su zadovoljni dosadašnjim rezultatima, Tahiri kaže da članove inicijative čeka dug put. "Naš projekat će biti završen kada sve opštine prihvate našu ideju besplatne brige o deci", kaže Tahiri. "Dakle, naš plan za budućnost je da Ministarstvo obrazovanja doneše administrativna uputstva kojima će sve samohrane majke na Kosovu biti izuzete od plaćanja takse za brigu o deci."

Ministarstvo obrazovanja je septembra 2016. usvojilo administrativno uputstvo koje omogućava deci iz marginalizovanih grupa, uključujući i decu sa samohranim roditeljima, da budu izuzeti od plaćanja. Ova deca će imati prioritet prilikom upisa u javne ustanove za dnevnu negu, čime će se obezbediti dostupnost obrazovanja za sve.

Blagostanje samohranih majki i dece o kojima se staraju; sprovođenje Zakona o porodici

Opštine da odobre besplatni vrtić za decu samohranih majki

Prikupljanje podrške institucija

Okrugli sto na nacionalnom i lokalnom nivou

Ministarstvo obrazovanja usvojilo je ovu politiku na nacionalnom nivou

**Smaller
classrooms -
Better education**

/smallclassedu

Ministarstvo obrazovanja na Kosovu donelo je u junu 2013. godine administrativno uputstvo kojim se broj učenika ograničava na 35 po učionici, ali mnogi akteri još uvek smatraju da je taj broj previšok za ostvarivanje kvalitetnog obrazovanja. Osim toga, ovo uputstvo se retko poštije, i mnoge škole u opštinama kao što su Priština i Kosovo Polje imaju do 40 učenika po učionici.

Grupa aktivistkinja je u 2014. godini poželela da uradi nešto po pitanju pretrpanih učionica. Ove žene, učesnice Akademije ženskog liderstva organizacije NDI, odlučile su da stave u funkciju svoje nove komunikacione i veštine izrade javnih politika i formiraju zagovaračku inicijativu „Manje učionice, bolje obrazovanje.“

Saranda Bllaca, članica inicijative, rekla je da je razlog za formiranje inicijative bio nizak kvalitet obrazovanja na Kosovu. „Odlučile smo da se zalažemo za ovaj problem s ciljem da se promeni administrativno uputstvo kojim se reguliše veličina učionice, jer 30 do 35 učenika po učionici ne garantuje kvalitetnije obrazovanje,“ kaže ona.

Mnogi školski zvaničnici slažu se sa članovima inicijative da su manji razredi povezani sa pozitivnijim ishodima obrazovanja za učenike, počevši od boljih rezultata na ispitima do slabijeg napuštanja školovanja i viših završnih ocena. Ova poboljšanja doprinose sposobnosti nastavnika da posveti više pažnje potrebama učenika pojedinačno i većoj pažnji učenika u manjim grupama.

Lideri inicijative su snažno verovali da administrativnim uputstvom broj učenika treba da se smanji na najviše 20 do 25 kako bi se poboljšao kvaliteta obrazovanja na Kosovu. Oni grade javnu podršku u zalaganju za ovu promenu i sastaju se sa poslanicima, članovima Odbora za obrazovanje Skupštine Kosova, Ministarstva za obrazovanje, odeljenja za obrazovanje na lokalnom nivou i drugim lokalnim akterima koji rade u prosvetnom sektoru.

**MANJI RAZREDI,
BOLJE OBRAZOVANJE**

Da bi bolje shvatili situaciju članovi inicijative su posetili deset škola u sedam opština, Gnjilanu, Vitini, Đakovici, Prištini, Kosovom Polju, Mitrovici i Elez Hanu. Nakon provere učionica članovi su ustanovili da su učionice pretrpanije nego što se mislilo i da se u većini učionica koje su posetili krši administrativno uputstvo. Članovi inicijative su kasnije organizovali posete odeljenjima za obrazovanje u nekoliko opština na Kosovu.

Elvire Bushi, članica inicijative, rekla je da su ih posete na terenu uverile da neki delovi obrazovnog sistema zaista treba da se promene. „Svi ljudi sa kojima smo razgovarali podsticali su nas da nastavimo saradom”, kaže ona. „[Tokom posete] sam saznala za različite probleme sa kojima se škole suočavaju svakog dana, i shvatila da bi smanjenje broja učenika po razredu direktno uticalo na kvalitet obrazovanja.”

Mnogi direktori odeljenja za obrazovanje, direktori škola i nastavnici pokazali su spremnost da pomognu članovima inicijative da ostvare svoje ciljeve.

Inicijativa će u narednim mesecima nastaviti sa zalaganjem i održati zajednički javni sastanak sa Odborom za obrazovanje Skupštine Kosova kako bi predstavila svoje nalaze i dala preporuke za rešenje problema pretrpanih učionica.

„Glavna preporuka koju nameravamo da predstavimo Odboru za obrazovanje,” kaže Bllaca, „jeste da Odbor revidira administrativno uputstvo jer se kvalitet obrazovanja nije poboljšao i uputstvo se ne sprovodi i ne poštuje.”

„Smanjenje broja učenika je neophodan preduslov za kvalitetno obrazovanje”, objašnjava Bushi. „Kada radite u grupama, kada primenjujete savremene nastavne metode, nemoguće je raditi sa velikim brojem učenika. Mislim da ova promena treba da se desi što pre.”

Članovi inicijative su rekli da će zahvaljujući boljim ishodima obrazovanja buduće generacije imati bolje mogućnosti za zapošljavanje i biti u boljoj ekonomskoj situaciji, tako da će oni nastaviti da rade sve dok ne postignu svoj cilj.

Članovi inicijative:
Ajnishahe Haziri, Elvire Bushi, Jetmira Rexhepi,
Mirlinda Sopi, Saranda Bllaca

Ova brošura omogućena je podrškom američkog naroda preko Agencije Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj (USAID), Sporazum o saradnji br. 167-A-00-09- 00106-00 - 00350-00 u sklopu Sporazuma Leader Cooperative br. DFD- A- 00-08- 00350-00. Ovde izneta mišljenja pripadaju autoru/autorima i ne odražavaju nužno gledišta USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Autorsko pravo © National Democratic Institute 2016. Sva prava zadržana. Delovi ove publikacije mogu se koristiti i/ili prevoditi u neprofitnu svrhu, pod uslovom da se navede NDI, kao autor ovog materijala i da mu se dostavi primerak svakog urađenog prevoda.

USAID
NGA POPULLI AMERIKAN
OD AMERIČKOG NARODA

